

POVĚRY A MÝTY KOLEM BYDLENÍ V RODINNÉM DOMĚ, ČÁST DRUHÁ

„Mýtus je pro mě opravdu velmi významný. Pro lidstvo znamenají mýty pocit kontinuity, sounáležitosti s ději minulými. Mýtus znamená i symbol... Mýty - to je paměť lidstva.“

Ray Bradbury v rozhovoru s Ľubošem Juríkem, 2002

Dnešní vyprávění bude volným navázáním na můj článek v tomto časopise (DaZ, 10/06) - mýtů a pověr kolem stavění a bydlení v rodinném domku totiž existuje opravdu bezpočet, přidejme tedy dnes druhých šest do tuctu.

Začněme třeba legendární průpovídkou: *můj dům - můj hrad*. (Hned poznamenávám, že není tak těžké poznat, který z investorů současných rodinných vilek a vil si tohle opravdu myslí - jejich dům je toho svědectvím docela jasným).

Původ rčení je ale dlužno hledat za Kanálem: *my home - my castle*. Anglický gentleman tím světu signalizuje míru své vlastní svobody i odpovědnosti. Všimněte si, prosím: slovíčko *home* znamená především domov, domácnost, rodinu, dům v tom smyslu, v jakém ho používá Bible („*Spasen budeš ty i všecken tvůj dům*“, Sk 11,14). Anglický gentleman tedy neříká *my house* nebo *my residence*, nýbrž *můj domov*. Míjí tím především posvátnost svého soukromí, narušitelnou jen soudním rozhodnutím nebo vyšší mocí. Lhostejno, má-li na mysli dům či byt. Tradice parlamentní demokracie a násilnými zvraty nepotrhaná letitá kontinuita kulturního kánonu mu přitom doslova stojí za zády jak maják na útesu folkestonském.

Můj dům - můj hrad, říkával český gentleman v létech komunistického bezčasí a myslel tím svou soukromou představu o tom, jak mu mají tehdejší mocipáni dát pokoj alespoň doma, svůj mýtus mimospolečenského života. Myslel tím, že doma může říkat věci, za které, kdyby je pronesl třeba v hospodě, mohl být popotahován, ba i vyhozen od komunistů! Pár nebojsů ze stranických sekretariátů údajně dokonce při televizním hokeji v přítomnosti svého obyvaku nefandilo Sovětům, ba dokonce se našli i soudruzi, co si před svou chotí v ložnici ulevili (potichu, ovšem) na adresu samotného Gorbačova... Tahle doba přinášela vědomí, že domov je fakticky jediným ostrovem v moři nesnesitelného, či v lepším případě jen otravného společenského bytí (zaměstnání, veřejná správa, sdělovací prostředky - tak se tehdy říkalo médiím, schůze, výročí, průvody) - však to jistě pamatujete.

Pro mnohé bylo (a někdy pořád je) postavit si dům gestem, bezmála prohlášením nezávislosti. Postupně posílila také jiná subspecies *homo sapiens*: člověk předvádívý. Sametové předání moci k nám otevřelo cestu nevídané spouště stavebních prvků a materiálů a

českým talentům svého druhu vyrostlo pod rukama množství domů, demonstrujících nabytou svobodu způsobem někdy jen těžko uvěřitelným. Nechci tu nyní poznovu pitvat éru *podnikatelského baroku*, považuji to dnes už za nošení sov do Atén. Pořád mě ale překvapuje, jakých hodnot amplituda tohoto výkyvu dosáhla. V jednom svém aforismu Stanislaw Jerzy Lec řekl: *Blahoslavení lidé, kteří nemají co říci a neodívají tento fakt do slov*. Parafrázuji před mnohou vilkou z té doby: *Blahoslavení lidé, kteří nevědí co stavět a neodívají tento fakt do cihel, tašek a betonu*.

Nu dobrá, ale jak to s tím *můj dům - můj hrad* doopravdy je? Je to tedy jen mýtus, který nemá své reálné pozadí? Ale kdeže! Jen je třeba rozlišit správně, co na stavební podstatě rodinného sídla zúplna podléhá osobní libovůli stavebníků a co je jeho součástí veřejnou.

Interiér, ba i některé omezené části vnější podoby, budou pravděpodobně po celou dobu existence domu vnímány většinou pouze vlastní rodinou a bylo by asi škoda, kdyby se její členové nutili do nějaké stylizace, ve které by se necítili dobře. Myslíte, že to nehrozí? Copak neznáte rodiny, kterým interiér zařídil akademický architekt, guru přes feng-šuej či tchyně? A oni se tu teď bojí pohnout skoro s čímkoli... Potkávám dokonce dámu, jež zdědila byt po svém pradědečkovi, bývalém prvorepublikovém poslanci, nacpaný černým eklekticistním nábytkem a obrazy od Úprky a Hudečka, a ze stěží pochopitelné piety tu nic nemění... Pověsit si na stěnu plakát s její oblíbenou skupinou *Dave Dee, Dozy, Beaky, Mick and Tich*, dovezený za spoustu liber z londýnského antikvariátu - strašné jenom pomyslet! Sama ovšem svému bytu říká žertem *mauzoleum*. Brrr! (Letos kandidovala za Nezávislé, což považuji za veselý paradox). Co může být privátnější sférou, přímo hřištěm pro hry *Vaší Libovůle*, než ložnice, pracovna, rodinný pokoj či spíž?

Vnější podoba domu by však měla být vždy jistým průsečíkem. Nábojem kočárového kola, ve kterém se jako loukotě sbíhají názory a přání stavebníka, zkušenost a erudice jeho architekta, regulativy územního plánu, technická omezení, daná požadavky orgánů státní správy a samosprávy, správců sítí či předpisy hygienickými, protipožárními apod. Když tohle všechno nezafunguje jaksepatří a převáží soukromá, často bohužel nekultivovaná přání, efemérní romantické sny, kočár do stanice *Skvělé Bydlení* nedojede: kolo se mu rozpadne. (Architekt ví, že z dvanácti loukotí takového kola by mělo tvořit pět klientovo přání, pět talent a práce projektanta a nejvýš dva paprsky patřit všem ostatním. Kočár ovšem havaruje, chybí-li i jen jediná loukot'...).

Netvrdím, že vám jako stavebníkovi zbývá k opanování jen interiér vašeho *hradu*, zatímco jeho vnější podoba je povýtce věci

veřejnou, a tedy antagonistickou a nadiktovanou. Dopadne-li to takhle, je důvod plakat. Tak, jako si neumím představit puristický dům, vymalovaný v interiérech krajinkami a žánrovými obrázky á la Josef Matěj Navrátil nebo česká pizzerie v okresním městečku, tak si ani nedokážu vybavit člověka, který by něco podobného ve svém nitru ukočíroval a nebyl v perníkovém rauši či v atace schizofrenie.

Dnešní mýtus číslo dvě: *jakoukoli stavbu lze opravit*. Nuže, říkám rovnou ano, ale... už u chalup z první republiky bývá někdy zcela jasné, že jejich oprava nedává smysl, náklady by velmi převýšily výdaje za novostavbu. A což teprve u staveb starších !

Je zajímavé, jak se k těmto otázkám muži a ženy stavějí odlišně. (Kdybych nepovažoval *genderová studia* - netýkají-li se ovšem mého oblíbeného indonéského hudebního nástroje *genderu*, dvanácti zavěšených kovových desek, vydávajících neslýchané melodie - za nanicovatou kratochvíli a „vědu pro vědu“, byl bych v pokušení napsat, že právě tohle by mohlo být tématem rozsáhlého celoživotního studia nějakézanícené *profesorky doktorky Zorky Horké*). Muž, který koupí chalupu za 285 000 Kč, mokrou a prolezlou dřevomorkou, se nechá přesvědčit o její fyzické dožilosti a rozumnosti zbourání většinou bez výraznějších otřesů, utěšen alespoň nádherou volného pozemku, který se tu před ním otevře, a možnostmi, které mu nabídne. Žena, zvláště žije-li bez manžela, v takovém případě reaguje nezřídka mnohem emotivněji: „*Prodám šperky z dědictví po babičce, prodám auto, vezmu si hypotéku, kolik bude třeba - jen tu krásnou chalupu, pane architektke, zachraňte...*“ Nu, co naplat, slzy v očích někdy zafungují, chalupa opravdu stát zůstane - a stane se životním traumatem romantizující učitelky, nebojácné kadeřnice nebo zaťaté jazykové lektorky. Těch peněz, co spolykala a výsledek pořád není nijak povznášivý, do „pravého ořechového“ má opravdu daleko.

Čtu po sobě právě napsaný odstavec a pocit, že bych se měl dámám omluvit, sílí. Nuže tedy, milé čtenářky, moc mě mrzí, jestli jsem vás (nechtě, opravdu) popudil: určitě to lze přičíst mé mužské nedostatečnosti a omezenosti. Nebo také tomu, že my, pánové, jsouce zmatečně nazýváni silnějším pohlavím, většinou vytrháváme tyhle shnilé trámy, vykopáváme plesnivé podlahy nebo podřezáváme ty vlhké kameny jaksi vlastníma rukama...

Ale pojďme raději dál a proberme další mýtus: *architekt je drahý*. A co hokejista, advokát, plastický chirurg, kadeřník, armádní generál či vedoucí kanceláře premiéra? Zubař, daňový poradce, obkladač, poslanec nebo kabaretní umělec ? A co teprve tenista, pilot, lobista přes evropské fondy, manažer nebo odborářský boss ?! Vždycky bývá dobré, uvědomit si jasně, co od stavby svého rodinného domu očekáváme: spokojíme se s řešením standardním, katalogovou produkcí

nebo vyžadujeme opravdovou architekturu, individuální tvůrčí počin ?
Konfekci nebo kostým šitý na míru ?

V druhém případě vyzveme ke spolupráci architekta, jak poznat toho dobrého jsme si už řekli v DaZ 2/06. Výsledkem jeho práce pak nejspíše bude dům, který přijmeme my s radostí a pocitem, že si stavíme přesně to, o čem jsme vždycky snili, a veřejnost bez rozpaků, ba s obdivem. Pokud nám profesionál zpracuje nejen projekt pro stavební povolení, ale i realizační projekt a na jeho základě i výkaz výměr, a zajistí i svědomitý dozor při stavbě samé, můžeme si být jisti, že se nám honorář architekta v eliminaci vícenákladů vlastní stavby vrátí několikrát.

Čtvrtá pověra, která mě dnes napadá: *dům musím oplotit, jinak se v něm nebudu cítit bezpečně*. Vždycky mě zaskočí, když klient, i velmi světaznalý, ba pobývající v životě na několika kontinentech, si v posledku koupí pozemek v Čechách - a požaduje svůj dům ohradit plotem velmi bytelným. V Americe, Švédsku nebo v Holandsku, odkud se vrátil, nic podobného neviděl, to se přizná, ale tady ?

Šaňo Žabka, vulgo Tříprsták, původním povoláním recidivista, k tomu říká: „*Žáden plot, mi, boha jeho, v životě nemože zdržat, iba ma namosúrí...*“ Pak si sem přidáme cedulku s nápisem *Jak přelezeš plot, bude z tebe šrot* a s obrázkem rotvajlera, cenícího zuby... Když pak tato bestie náhodou opravdu pocuchá pošťáčku nebo zástupce starosty, můžeme si odsedět pár měsíců za plotem ještě solidnějším.

Ale vážně: proč i racionálně myslící člověk trvá na plotu? Vždyť jeho bezpečnostní význam je evidentním mýtem... Přiznejme si: nám Čechům většinou prostě dělá dobře, vidíme-li svých osm či dvanáct arů pěkně vytnutých ze zemského povrchu. Plot nemusí *chránit*, hlavně když *vyznačuje*. Jen bychom si to měli umět přiznat. A také ale respektovat cizí pozemek, i když oplocen není.

Proberme další mýtus: *podrobné regulativy, čím více tím lépe, jsou podmínkou, ba zárukou dobře vypadající ulice či obytné čtvrti*. Běžný, dnes už celoevropský, úřední omyl. Za minulého režimu, který jsme bourali s takovými nadějemi, bylo mnoho architektů (sic !), kteří vnímali „...*rodinný dům jako výsledek územně plánovací koncepce sídla*“ (Prof. Ing. arch. M. Šarafín, DrSc.). Novým stavebním zákonem, platným od příštího roku, se dostáváme podobným názorům znovu nadosah...

Ne, rodinný dům je přece primárně výsledkem svobodného přání a investiční potence klienta a poučené erudice architekta, žádná územně plánovací koncepce ani regulativ ještě nikdy žádný dům nevymyslely, nezainvestovaly ani nepostavily. Běžný úředník stavebního úřadu, kterých je všude pětkrát více než za minulého režimu, je ovšem toho mínění, že dům nelze zakázat, splňuje-li všechny regulativy - a

ovšem i naopak povolit, překročí-li nějaký předpis, např. o přesahu střechy, byť o jediný milimetr. Jakoby zárukou dobrého výsledku byly ony regulativy samy o sobě.

Řešení vidím v obsazení každého stavebního úřadu dobrým a kvalifikovaným architektem, člověkem jisté životní zkušenosti, rozhledu a praxe, který bude ve městě, kde na úřadě působí, také žít. Bude umět obhájit, proč to či ono nepovolil nebo naopak odsouhlasil a jeho názor bude nepominutelný. Nemáte souhlas městského architekta, kterému se váš projekt zkrátka *nelíbí* ? Dohodněte se s ním, jak projekt přepracujete, jiná cesta ke stavebnímu povolení nevede... Stěžovat si ovšem můžete: starostovi, městské radě, ba na kraj či Komoru architektů. Architekt pak musí dokázat svůj názor obhájit...

Ech, těšínská jablíčka ! Kampak u nás s individuální odpovědností. Vždyť zaštitovat se regulativy je tak úředně neprůstřelné, tak sladce bezpracné...

Šestá, pro dnešek poslední pověra: *bydlení na „dobré adrese“ je jen reklamní slogan developerských kanceláří, většinou bez reálného významu*. Nuže, tohle dnes už většinou pravda není. A to je dobrá zpráva. Nemohu být konkrétní - těch žádostí o omluvu, ba žalob, mráz mi brouzdá mezi lopatkami! Kdo má ale oči, aby viděly, vidí.

Jsou nové obytné čtvrti, které stavební úřad neuhlídal, protože hlídal regulativy (viz výše), developer si z důvodů vlastního zisku nestanovil žádná omezení a většina domů nezapře katalogovou produkci. Nové stromy neprosívají, protože o ně nikdo nepečuje a po ulici vítr honí prach a igelitové pytlíky. A tak blízkost přírodního zázraku typu Niagarských vodopádů, která sem lákala první pionýry, je vlastně to jediné, co tu reálně existuje. To ovšem samo o sobě ještě „dobrou adresu“ nedělá.

Jinde naopak. Původní nevzhledná lokalita, ba třeba zavezená skládka, je dnes potěchou pro oko i duši. Cítíme tu ve vzduchu povznášivou atmosféru uměřeného středostavovského standardu, pevnou ruku a citlivého ducha tvůrců tohoto prostředí. A pro ty z nás, kterým dělá větší radost dobrý, vkusný dům či uklizená ulice se stromořadím, než to, že vedle bydlí vítězka televizní reality show *Vyvalení*, může být skutečným bydlením na dobré adrese právě tohle někdejší neutěšené řepkové pole...

Ing. arch. Jan Rampich